

# TIO ÅR MED PUTIN

*Boris Nemtsov*

*Vladimir Milov*

*Översättning: Leif Andersson*

---

© Boris Nemtsov and Vladimir Milov

© Swedish translation Foundation for Free Enterprise/Timbro/Frivärld 2011, 2012

Utgiven av Timbro i samarbete med Frivärld

Omslag och grafisk form: Helena Ullstrand

Sättning: Original Et AB, Stockholm

Tryck: F4-Print AB, Stockholm 2012

Första upplagan 2011

Andra upplagan 2012

ISBN: 978-91-7566-855-0

[www.timbro.se](http://www.timbro.se)

[info@timbro.se](mailto:info@timbro.se)

# Innehåll

Förord	7
Inledning	11
Korruptionen förtär Ryssland	13
Detta kriminella system måste avskaffas	19
Landet tynar bort	21
Ekonomisk nedgång trots råvarureserven	29
Katastrofer i Kaukasus	35
Kära nån, vägarna!	39
Den skriande ojämlikhetens land	43
Pensionssystemets sammanbrott	47
Megaprojekt för miljarder	51
Ledningar som svarta hål	55
Varför ett så dyrt toppmöte?	59
Vad Medvedev har åstadkommit	63
Slutsatser	65
Efterord	67

# Förord

“We are a victorious people! It is in our genes, in our genetic code!”

Så förklarade Vladimir Putin sin kommande seger i presidentvalet vid ett tal i Moskva den 23 februari 2012 redan innan rösterna lades den 4 mars.<sup>1</sup> Det som för omvärlden framstod som ytterligare ett valfusk efter de riggade dumavalen den 4 december 2011 hade i hans värld en genetisk förklaring, som för en övermänniska hämtad ur historiens skamvrår.

Synsättet delas inte av alla Putin-anhängare. Den före spionchefen i SVR, Jevgenij Primakov, sammanfattar läget efter de två valen: “Det är alldeles uppenbart att den ryska ledningen inte kommer att kunna verka utan att stämma av sitt agerande med den allmänna opinionen. Bilden av det politiska livet i landet har förändrats i grunden av ett fenomen som de tillåtna offentliga mötena och protestdemonstrationerna.”<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Citerat ur “Russia’s Activists Regroup” av Joshua Yaffa, Foreign Affairs mars 2012.

<sup>2</sup> Rossijskaja Gazeta 8/3 2012.

Mellan dessa två poler – ökad repression eller en andra perestrojka – står Rysslands framtid och väger. Någon verklig liberalisering eller demokratisering står dock inte att vänta, vilket är synd. Europa behöver ett bättre Ryssland. För detta krävs en legitim statsledning, baserad på lag och rätt – inte anarki, korruption och militära hot.

Denna skrift redogör för några av dessa drag i Putin-epoken så här långt. Den publicerades i Ryssland 2010, författad av två av Putinismens ledande kritiker. Detta är en bearbetad och kortad översättning. En reviderad fortsättning, *Putin. Korruption*, gavs ut i juni 2011, författad av oppositionsledarna Vladimir Milov, Boris Nemtsov, Vladimir Rysjkov samt rörelsen Solidaritets Olga Sjorina. Trots gripanden av aktivister som spred den nya skriften har texten nått en stor rysk allmänhet.

Det finns flera skäl att ge ut denna debattskrift på svenska. Dels är innehållet uppseendeväckande i sig, dels rör förhållandena ett mäktigt land nära oss, vars förfall rymmer betydande risk för spridningseffekter i närområdet. Det är av värde för en utrikespolitiskt intresserad men icke-ryskspråkig publik att kunna ta del av denna närhistoria.

Några fria val i vår mening har inte ägt rum i Ryssland, lika litet som i övriga val under 2000-talet. Det handlar inte främst om hur röstprocedurer manipulerats, utan om en större bild av hur en fri opinionsbildning avskaffats. De reella inskränkningarna i de poli-

tiska friheterna är alltför många och de oberoende medierna alltför få.

Ett exempel är att inför dumavalen avslogs den ansökan om registrering av Partiet för folkets frihet, Parnas, som inlämnats av Michail Kasjanov för Folkdemokratiska unionen, Boris Nemtsov för Solidaritet, Vladimir Milov för Demokratiskt val, samt Vladimir Rysjkov för Republikanska partiet. Kasjanovs kommentar var tydlig: "Ryssland fortsätter att bryta mot grundlagen och mot internationella förpliktelser." Inför presidentvalet utestängdes den liberale kandidaten Grigorij Javlinskij.

Någon fri konkurrens om makten kan alltså inte tillåtas. Här ges förklaringen.

Stockholm i mars 2012

*Mats Johansson*

Ordförande

Frivärld

# Inledning

I februari 2008 publicerade vi en rapport, *Putin: Resultaten*. Vi ansåg att det då var dags att sammanfatta vad hans styre hade lett till när hans presidentperiod var på väg mot sitt slut. Vi antog att hans efterträdares politik åtminstone på något sätt skulle komma att skilja sig från den han själv hade fört. Putin fortsätter dock att spela en nyckelroll i rysk politik, och den kurs som han följde under åtta år har knappast förändrats.

Mycket har hänt sedan 2008. Ryssland har sjunkit ner i en djup ekonomisk kris. Ekonomin krymper i stället för att växa. Ett budgetunderskott har ersatt ett tidigare överskott, miljontals människor har förlorat sina jobb. Priserna har skjutit i höjden, framförallt på offentliga tjänster. Samtidigt har antalet miljardärer fördubblats och sociala och regionala skillnader ökat.

Den officiella propagandan vill få det till att allt fortfarande är bra. Landet har klarat krisen, segrat över terrorism och bekämpat korruptionen. Vi fortsätter med stormsteg med förnyelse och modernisering, är respekterade runt om i världen. Vi blir rikare, det finns mindre fattigdom, föräldrar fostrar sina barn. Begreppet

”Ryssland dör ut” var någonting som hörde det vilda nittioalet till.

Syftet med denna rapport är att berätta sanningen om vad som händer i Ryssland, att skingra myterna om makthavarna och att föra ut verklig information till våra landsmän som under tio år inte har fått ta del av sådan på grund av den glättade och ofta falska information som sprids av regeringskontrollerad teve och tryckta medier.

Till skillnad från vår tidigare rapport, som publicerades i en liten upplaga på 5 000 exemplar och distribuerades i huvudsak via Internet, är denna rapport avsedd för massdistribution och trycks i en miljon exemplar. Rapporten distribueras inte bara i Sankt Petersburg och Moskva, utan över hela landet – från Vladivostok till Kaliningrad.



# Korruptionen förtär Ryssland

En av de värsta konsekvenserna av Vladimir Putins styre är att Ryssland nu har sjunkit ner i en mörk avgrund av korruption. Än värre är det faktum att korruptionen bland de högre makthavarna i Ryssland i alla avseenden har legaliserats. Putins gamla vänner – men även sådana som inte hade någon speciell ställning innan han kom till makten – har alla blivit dollarmiljardärer. Det är knappast förvånande att landet börjar kopiera dess ledares *modus vivendi*.

Vid millennieskiftet låg Ryssland på plats 82 i Transparency Internationals lista över global korruption. 2009 låg Ryssland mycket långt ner i tabellen på plats 146. Våra grannar på denna nivå var Kamerun, Ecuador, Kenya, Sierra Leone, Östtimor, och Zimbabwe. Idag rankas Georgien långt över oss och ligger på plats 61.

Under Putin har situationen gått från dålig till katastrofal. Transparency International uppskattar värdet av "korruptionsmarknaden" i Ryssland till 300 miljarder dollar. Det motsvarar en fjärdedel av landets BNP.

Vår plats i den internationella korruptionslistan bekräftas av ryska offentliga uppgifter. Enligt RosStat ökade antalet brott som registrerats i kategorin "korruption" med 87 procent 2000–2009, från 7 000 till 13 000.

De korrupta bestraffas så gott som aldrig i Ryssland. Endast en fjärdedel av de personer som anklagades för mutbrott under 2008 fick fängelsestraff, medan 65 procent fick villkorliga domar.<sup>3</sup> Detta är en tydlig demonstration av hur Rysslands rättssystem fungerar; tjänstemän som tar mutor är praktiskt taget immuna mot allvarliga straff.

Vi har heller aldrig fått svar på de frågor som vi ställde i våra tidigare rapporter *Putin: Resultaten* och *Putin och Gazprom*:

*Hur kommer det sig att följande bolag inte längre står under Gazproms kontroll: Gazfond (landets största privata pensionsfond), Gazprombank (vår näst största bank), Sogaz (ett stort försäkringsbolag), Gazprom Media (holdingbolag inom medier)?*

*Varför delades hundratals miljoner dollar av Gazproms årliga vinst från gastransitering och återexport av centralasiatisk gas med EuralTransGas och Rosukrenergo? Vilka är de faktiska ägarna av dessa bolag som fungerar som mellanhänder?*

---

<sup>3</sup> Kommersant 28/1 2009.

*Varför betalade staten 13,7 miljarder dollar för 75 procent av aktierna i Sibneft, när det inte fanns någon som helst anledning för regeringen att förstatliga företaget? Detta väcker ytterligare en fråga: Varför beslöt Gazprom 2009 att betala ytterligare fyra miljarder dollar till italienska ENI för ytterligare 20 procent av Sibnefts aktier, när Gazprom redan ägde tre fjärdedelar av bolaget? Finansieringen av detta köp ledde till höjda priser på naturgas för ryska kunder.*

Då, när vi publicerade *Putin: Resultaten*, spreds talet om Putins mäktiga personliga vänner som rykten. Numera återfinns alla dessa personer i en ganska så officiell lista över ryska miljardärer. Enligt tidningen Forbes uppges Gennadi Timchenko vara nummer 36 på listan med en förmögenhet på 1,9 miljarder dollar. Yuri Kovalchuk finns på plats 67 med nästan en miljard dollar i förmögenhet. Bröderna Arkadij och Boris Rotenberg innehar platserna 99 och 100 med en sammanlagd förmögenhet på 1,4 miljarder dollar.<sup>4</sup>

Nepotismen som modell är nu allmänt förekommande. Det talades inte så mycket om korruption kring Moskvas borgmästare Lusjkov på 1990-talet. Men år 2000 blev hans hustru Jelena Baturina dollarmiljardär och Rysslands rikaste kvinna. Hon rankas som nummer 27 med en förmögenhet på 2,9 miljarder dollar i Forbes.

---

<sup>4</sup> Forbes lista över de 100 rikaste ryska affärsmännen.

När Dmitrij Medvedev utsågs till president 2008 förklarade han att "kriget mot korruptionen" var hans prioritet. Under de två år som gått sedan dess har Ryssland dalat ytterligare i världsrankningen över korruptionen. Mutor grasserar ohämmat. Omfattningen av svågerpolitik och favorisering är utan motstycke sedan 1990-talet och förekommer mer eller mindre öppet i förvaltningen av statens egendom och medel.

Låtsaskriget mot korruptionen började med att en regel infördes där tjänstemän blev skyldiga att offentligt deklarerat sina inkomster och sin egendom. Men det är omöjligt att lita på vad ledarna för vårt land säger om sig själva.

Det faktum att vägbyggandet och underhållet av en stor del av landets infrastruktur mer eller mindre kollapsat har inte hindrat vårt lands ledare från att bygga och restaurera bostäder åt sig själva och sina nära och kära med medel ur den statliga budgeten. De har redan 13 utspridda här och var i landet. Kostnaden för alla dessa residens uppgår till åtskilliga miljarder dollar årligen.

Korruption har eroderat de största megaprojekten under Putins tid. Även Transneft erkände problem med korruption under byggandet av en pipeline mellan östra Sibirien och Stilla havet.<sup>5</sup> I mars 2010 bröt en stor skandal ut i det högre ledarskapet, vilket ledde till den biträdande regionministern Sergei Krugliks avgång,

---

<sup>5</sup> Rosbalt 2/7 2008.

i samband med förskingring vid byggandet för de olympiska spelen.<sup>6</sup>

Medan man käbblar om att kämpa mot "oligarkernas revansch" har Ryssland sett en ny och mäktigare putinokrati berika sig ytterligare. Antalet miljardärer i Ryssland fördubblades under det besvärliga året 2009.

---

<sup>6</sup> Kommersant 6/4 2010.

## Detta kriminella system måste avskaffas

- Den offentliga förvaltningens inflytande och dess befogenheter måste radikalt minskas. Staten måste sluta tro att den har rätt att utöva icke-statliga funktioner, t ex i syfte att styra privata företag.
- Regler för offentligt anställda bör fastställas på alla nivåer. Detta behövs för att tjänstemän inte skall kunna vara inblandade i privata företag. En universell princip borde gälla politiker, att den som har tjänstgjort i åtta år därefter går i pension, utan möjlighet till en tredje period eller andra spetsfundigheter för att kunna hålla sig kvar vid makten, som att exempelvis övergå från att vara president till att bli premiärminister.
- Tjänstemän som ertappats med att ägna sig åt korruption skall avskedas permanent.
- Det behövs radikalt nya lagar för brottsbekämpning och en oberoende federal utredningstjänst där det inte finns plats för personer med länkar till korrupta individer eller organisationer.

- Det behövs strikt civil kontroll över regeringens handlande, avskaffande av censuren i de nationella tv-kanalerna och normala villkor för den politiska oppositionen. Folket skall fritt kunna diskutera sådana ämnen som korruption inom regering och myndigheter och kräva att åtal skall kunna väckas mot korrupta tjänstemän.
- En viktig förutsättning i kampen mot korruption är att Rysslands domstolar är oberoende. Det finns ingen möjlighet att granska eller pröva korruptionen objektivt och straffa de skyldiga, så länge som domstolarna står under kontroll av den verkställande makten.

# Landet tynar bort

Putinsk mytologi vill få det att framstå som att vi ser framgångar på det demografiska området, att födelsetalen ökar och så vidare. Parallellt med detta sprids en annan myt om att landet "var på väg att dö ut på 1990-talet". Låt oss titta på fakta. Den 1 januari 1992 var vi 148,5 miljoner människor, den 1 januari 2000 var vi 146,9 miljoner, en nedgång med 1,6 miljoner. Den 1 januari 2010 var Rysslands befolkning nere i 141,9 miljoner, vilket innebär en minskning med inte mindre än fem miljoner människor mellan 2000 och 2010!

Den bittra sanningen är alltså att Ryssland har förlorat 500 000 människor per år under det senaste decenniet, en takt som saknar motsvarighet ens under 1990-talet.

Det främsta skälet till att vår befolkning minskar är superdödlighet. Omkring 15 invånare per tusen dör varje år. I juli 2009 återfanns Ryssland på tolfte plats räknat från botten på den globala statistiken över dödligheten i befolkningen.<sup>7</sup> Närmast på denna

---

<sup>7</sup> CIA World Factbook.



lista står Nigeria, Zimbabwe, Tchad och Somalia. Vi har nu haft afrikanska nivåer vad gäller dödlighet i vårt land under många år.

När det gäller förväntad livslängd skiljer vi oss från våra grannar. Här är vi på plats 162 med en beräknad livslängd på 66 år, och halkar efter Papua Nya Guinea, Honduras, och även Irak. Den mest uppseendeväckande av RosStats siffror är den manliga medellivslängden: 61,4 år.

Rysslands födelsetal är mer eller mindre normala för ett europeiskt land: 11 födselar per tusen invånare. I fattigare länder kan en alltför hög ökning av födelsetalen – särskilt inom grupper med låga inkomster som uppmuntras att skaffa fler barn med en extra ersättning för nyfödda – få negativa konsekvenser. Det kan sänka den allmänna levnadsstandarden genom sämre vård för nyfödda, vilket leder till höga sjuktal. I april 2008 tvingades hälsominister Tatyana Golikova medge att ökade födelsetal har lett till ökad barnadödlighet i 48 av landets regioner.<sup>8</sup>

Problemet är superdödlighet. Den ryska regeringen bryr sig inte om sin befolkning. 1,6 miljoner barn föds varje år medan 2,1 miljoner personer dör.

Ryska dödlighetstal började stiga på 1970-talet under Brezjnev

---

<sup>8</sup> I ett tal den 25 april 2008.

och fortsatte att göra det ända fram till mitten av 1990-talet. 1995 började dödligheten sjunka och föll 1998 till under två miljoner per år. Under Putin steg dock dödligheten igen och ökade för att nå en ny topp 2003, då 2,37 miljoner dödsfall registrerades. Talen har inte sjunkit under två miljoner sedan dess.

Rysslands exceptionellt höga dödlighet är resultatet av ett antal orsaker. Nästan 60 procent av dödsfallen orsakas av hjärt-kärlsjukdomar, ytterligare 15 procent av cancer. Dödsfall på grund av fel i andningsorgan och matsmältningskanal står för ytterligare fyra procent vardera.

Ryssland skiljer ut sig vad gäller dödsfall på grund av yttre orsaker – 12,5 procent av alla dödsfall eller mer än 260 000 människor årligen. Det är ungefär dubbelt så många som i Kina eller Brasilien och 4–5 gånger fler än i västvärlden.

De viktigaste yttre orsakerna är mord, självmord och trafikolyckor. Den viktigaste förklaringen är dåliga individuella säkerhetsåtgärder, fel livsstil och dålig livskvalitet, samt den allmänt ohälsosamma situationen i landet. Ryssland rankas som nummer 19 i världen för sin mordfrekvens på 16,5 mord per 100 000 invånare och år, i nivå med Ecuador, Swaziland och Irak. I Europa är vi nummer ett och slog USA med bred marginal med sex mord per 100 000 på årsbasis.<sup>9</sup>

---

<sup>9</sup> Global Burden of Armed Violence (2008).

Själv mord är ett ännu större problem. Över 41 000 personer begår självmord varje år i Ryssland. Det är dubbelt så många som i övriga Europa och tre gånger så många som i USA.

Superdödlighet orsakas också av hög sjuklighet bland befolkningen. Den främsta orsaken till dessa hälsoproblem är vår generellt osunda livsstil, en usel miljö och – mycket viktigt – en undermålig sjukvård. Dålig hälsa är fortfarande ett allvarligt problem som Putin inte förmådde anstränga sig för att förbättra under det senaste decenniet, trots de stora inkomster som staten ändå haft under perioden.

Vad tycker då genomsnittssryssen om vad som har åstadkommit av Putin och Medvedev på detta område? En undersökning genomförd av Levada-centret om opinionen kring den nationella offentliga sjukvården fann följande (2008):

- 66 procent av ryssarna tror att de inte kommer att få en bra vård när de behöver den.
- 58 procent är inte nöjda med Rysslands offentliga sjukvård.

I själva verket visar statistiken att sjuktalen har ökat i Ryssland. De senaste siffrorna från RosStat går bara till 2007, men data visar en ökning på 50 procent från år 2 000 i hjärt- och kärlsjukdomar, Rysslands främsta dödsorsak, och en ökning på 17 procent för cancer.

Ryssland rankas mellan Marocko och Ecuador (plats 112 till 114) för sina utgifter för folkhälsa – 5,3 procent av BNP, jämfört med 9–11 procent för många västeuropeiska länder.<sup>10</sup> 2009 års planerade budget för folkhälsa, kroppskultur och idrott uppgick till endast 325 miljarder rubel, medan brottsbekämpning och säkerhetstjänsterna tilldelades tusen miljarder – tre gånger så mycket!

Slutsats: Statsapparaten, statliga företag och säkerhetstjänsterna är mycket viktigare för Putin än det ryska folkets hälsa.

Myndigheterna har försökt att komma undan med låga kostnader genom erbjudanden av engångskaraktär som det omtalade "nationella projektet för hälsa" i stället för systematiska reformer för att skapa ett fungerande nationellt sjukförsäkringssystem.

Vid sidan av den dåliga kvaliteten på sjukvården är fylleri en annan viktig orsak till ryssarnas superdödlighet. Till och med myndigheterna medger att så är fallet: "Enligt medicinsk statistik har 2,8 miljoner ryssar, två procent av den totala befolkningen, allvarliga alkoholproblem som påverkar deras hälsa."<sup>11</sup>

Världshälsoorganisationen anser att alkoholkonsumtion i mängder över åtta liter per person och år är den kritiska nivå över vilken dödligheten stiger. Rysslands konsumtion är mer än dubbla den

---

<sup>10</sup> World Health Statistics (2009).

<sup>11</sup> G Onischenko: Om tillsynen av alkoholproduktionen (2009).

nivån. Man har uppskattat att alkohol är orsaken till för tidig död för upp till 700 000 ryssar varje år.<sup>12</sup>

En av tre ryssar dör av alkoholrelaterade orsaker. Både officiella och inofficiella siffror bekräftar att alkoholkonsumtionen har ökat med cirka 25 procent under Putin. Ytterligare tiotusentals ryssar dör på grund av narkotikabruk.<sup>13</sup>

- Ryssland har 2–2,5 miljoner narkotikamissbrukare 18–39 år.
- Genomsnittsåldern vid dödsfall för narkomaner är 28 år.
- 80 000 nya "rekryter" tillkommer till Rysslands "armé" av missbrukare årligen.
- Ryssland har 5–8 gånger så många missbrukare som övriga EU-länder. Konsumtionen av tung narkotika är bland den högsta i världen.

I september 2009 publicerade FN:s narkotikakommission en rapport om afghanskt opium i vilken man noterade följande fruktansvärda siffror om Ryssland: Landet förbrukar årligen 75–80 ton afghanskt heroin, antalet missbrukare har ökat tiofaldigt under 2000-talet och 30 000 människor dör av narkotika varje år.

Denna negativa utveckling har dessutom fortsatt efter det att

---

<sup>12</sup> AV Nemtsov: Alkoholrelaterade dödsfall i Rysslands regioner (2003).

<sup>13</sup> V Ivanov: tal vid Antinarkotikakommitténs möte den 26 juni 2009.

Putin 2002 inrättade ett särskilt organ för att bekämpa spridningen av narkotika, GosNarkoKontrol.

Ett annat allvarligt ryskt problem är rökning. Enligt Rysslands konsumentorganisation röker 65 procent av männen och 30 procent av kvinnorna. Av dessa började 80 respektive 50 procent röka i tonåren. Rökningen orsakar 90 procent av dödsfallen i lungcancer. En fjärdedel av rökarna dör i förtid och förkortar den förväntade livslängden med 10–15 år. Cigarettförsäljningen har ökat med 25 procent under de senaste tio åren. Situationen är radikalt sämre än under 1990-talet när konsumtionen var hälften av dagens.

Vad har Putin gjort för att bekämpa alkoholism, narkotikamissbruk, rökning? Ingenting. Lösningen är att utveckla medelklassen. Alkoholkonsumtionen i Ryssland är å ena sidan ett socialt fenomen, å andra sidan en tradition. Forskningen tyder på ett U-format beroende mellan mängden konsumerad alkohol och inkomster: de fattiga dricker mer (för att dränka sina sorger) och de rika dricker mer (konsumtion för njutning). På botten av U:et däremot finns medelklassen som konsumerar måttligt med alkohol och har en sundare livsstil.

Samtidigt med ett hälsosammare val av livsstil bör vi alltså stimulera och stödja medelklassen. För detta krävs en förändring av landets ekonomiska politik.

Den rådande befolkningsminskningen kommer att bli långvarig. Ryssland har nyligen förlorat en miljon friska människor per år och kommer att fortsätta att göra det i denna takt en tid framöver som en följd av hög dödlighet och en naturligt åldrande befolkning. Det motsvarar en minskning med 1,5 procent av BNP. Vilket minskar bidragen till budgeten och till pensionsfonder, något som i sin tur oundvikligen leder till problem med pensionsutbetalningar och som en följd därav ökade sociala spänningar. Kronisk avfolkning utgör därför ett verkligt hot mot landets ekonomiska utveckling och kommer med all sannolikhet att leda till försämrad levnadsstandard och hota vår territoriella integritet.

Myndigheterna kommer oundvikligen att tvingas införa en effektiv migrationspolitik för att fylla luckorna i den inhemska kvalificerade och okvalificerade arbetskraften, i syfte att bevara Ryssland som stat. I stället införde Putinregimen 2002 en repressiv migrationslag som å ena sidan ökade antalet illegala invandrare och å andra sidan reducerade inflödet av laglydiga och arbetsföra invandrare. Cirka åtta miljoner rysktalande medborgare i de post-sovjetiska republikerna har strömmat in i landet under 1990-talet. Efter det att Putin kom till makten minskade denna tillströmning kraftigt. Denna stora nedgång är en av orsakerna till kollapsen i Rysslands befolkningssiffror.

## Ekonomisk nedgång trots råvarureserven

I ett tal den 8 februari 2008 gjorde Putin stor sak av att BNP under hans tid hade ökat och att bara under ett år hade Ryssland lockat till sig 83 miljarder dollar i utländska investeringar.

Även då varnade vi för att den ekonomiska modell som byggts upp av Putin bara var en spekulativ bubbla som kunde brista när som helst. Och det var precis vad som hände sex månader senare; en massiv ekonomisk kris bröt ut, att jämföras med kollapsen av den sovjetiska ekonomin och den ekonomiska depressionen under perioden 1992–1994.

Under 2009 minskade Rysslands BNP med 7,9 procent, vilket är ett rekord. 1998 års kollaps inträffade efter ett mindre fall, minus 5,3 procent.

Varför kollapsade Putinekonomin så snabbt? I sina försök att skylla över bristerna i den ekonomiska politiken försökte Putin lägga hela skulden för krisen på USA. Men det hjälper inte för att förklara varför nedgången i den ryska ekonomin var mycket värre än i de ledande västländerna eller för den delen något av



de andra BRIC-länderna. Ryssland var det av 15 länder som drabbades hårdast av krisen.

Den förklaring som oftast förs fram är att under 2009 var Ryssland fortfarande mycket beroende av sin olje- och gasexport och av ett högt världsmarknadspris på olja. Detta är till stor del sant. Men hur kommer det sig i så fall att Saudiarabien, världens största oljeproducent vars ekonomi är än mer beroende av olja än Ryssland, inte alls har drabbats av något fall i BNP?

Nedgången i Ryssland var en av de kraftigaste även för republikerna i det tidigare Sovjetunionen. Men faktum är att åtta av dessa femton nådde ekonomisk tillväxt under 2009. Utöver Ryssland drabbades bara Ukraina, Armenien och Moldavien av minskande BNP.

Medan de ekonomiska trenderna pekar stadigt nedåt, behåller Ryssland en relativt hög inflation på nio procent per år. Vilken sorts ekonomiskt monster har Putin skapat som kan producera både djup depression och hög inflation samtidigt?

Alla dessa år har vi varit tvungna att lyssna på ändlöst tomt prat om behovet av att "göra ekonomin mindre beroende av råvaror". Och vad har hänt? 44 procent av den ryska exporten under 1999 utgjordes av råvaror. På senare tid har den siffran stigit uppåt två tredjedelar. Export av tillverkade varor och utrustning har sjunkit från elva procent till fem.

Medan Putin regerat har landet blivit ännu mer av en råvarureserv för världsekonomin än någonsin tidigare. Hans "ekonomiska mirakel" byggde på tillströmningen av kortsiktiga, spekulativa pengar från utlandet. Detta ledde faktiskt till en hög ekonomisk tillväxttakt 2005–2008 då över 140 miljarder dollar flödade in i Ryssland. Men dessa pengar var framförallt lån. Så när krisen började, strömmade kapitalet ut ur Ryssland och "miraklet" fick ett abrupt slut.

Tillväxtmodellen är skakig eftersom den inte grundas på investeringar för att modernisera produktionen, förbättra arbetskraftens produktivitet eller för att främja utvecklingen av små och medelstora företag. Ekonomier av denna typ kan endast växa om de får ständiga injektioner i form av billiga krediter från väst.

När vi ser tillbaka kan vi se att de största myterna om Putin-ekonomins framgång var rena lögner. Rysslands utvecklings-siffror sticker inte ut på något särskilt sätt i jämförelse med de övriga före detta sovjetrepublikerna. Det innebär att den ekonomiska tillväxten under 2000-talet sannolikt var resultatet av att de postsovjetiska länderna gjorde sig av med gamla ekonomiska modeller från sovjettiden.

Efter att ha fått en fantastisk gåva från himlen – exempellöst höga oljepriser – borde den ryska ekonomin ha vuxit betydligt snabbare. Exportpriserna för olja var tre gånger så höga under Putin som under Jeltsin. Med en sådan gynnsam utveckling borde vår

ekonomi ha visat en tillväxt på 9–15 procent per år, som våra olje-exporterande grannar Kazakstan och Azerbajdzjan.

Det är inte heller Putin vi har att tacka för den ekonomiska tillväxt som trots allt uppstod. Allt han gjorde var att haka på de positiva trender som dykt upp innan han kom till makten. Den ekonomiska tillväxten ökade i Ryssland redan 1997 och sedan åter efter kollapsen 1999. Putin hade ingenting med detta att göra.

Om bara det senaste decenniet hade använts för att verkligen modernisera landet, för att göra långsiktiga investeringar i upprustning av industrin, för att bygga vägar och flygplatser, för att skapa en modern armé och ett modernt pensionssystem ... Vi kommer kanske aldrig mer att få en sådan chans. Smärtsamma förändringar, t ex en pensionsreform, kommer att bli mycket svårare att genomföra.

Strukturella reformer behövdes för modernisering. Men tvärt emot exproprierades tillgångar, från Yukos till Sakhalin-2 till Euroset, samtidigt som mer och mer pengar lades på den växande statsapparaten. Putin började 2000-talet med ett budgetöverskott och slutade decenniet med ett växande underskott (5,9 procent av BNP 2009). Hur fyller man hålen? Putin har hittat ett svar: Höj de sociala avgifterna och pensionsåldern. Ryssland gick också tillbaka till att låna pengar utomlands.

Samtidigt har paradoxalt nog skatterna för olje- och gassektorn

sänkts. Under 2009 erbjöd Putin skattelättnader på över sex miljarder dollar till oljeindustrin och vägrade återigen att höja skatten för Gazprom, även om företaget betalar betydligt mindre i skatt än vad Rysslands oljebolag gör.

De åtgärder som man hävdade hade vidtagits av Putin i samband med krisen är motbudande i sin ensidighet. De visar helt klart att banksektorn och en liten krets av företag prioriterades för att ta emot den största delen av detta stöd. Staten gav miljarder dollar i ekonomiskt stöd till oligarker i stället för till folket.

## Katastrofer i Kaukasus

Utvecklingen i Kaukasus har spelat en viktig roll i att höja Putin till olympiska politiska höjder. Omedelbart efter att ha utsetts till premiärminister inledde Putin 1999 militära aktiviteter gentemot tjetjenska separatister och lovade med en minnesvärd formulering att "slakta dem i deras uthus".

Genom att rida på terroristvågen fick Putin stöd av ett stort antal människor och blev president våren 2000.

Under resten av decenniet har myten odlats om att Putin pacificerade Kaukasus och kuvade terroristerna. 2007 förklarade Putin att "internationella terroristers aggression har kvävts i sin linda tack vare mod och enighet hos människorna i Ryssland."

Dock är det precis tvärtom; från 2007 ökade antalet terrordåd kraftigt, var tolv gånger fler 2008, samt ökade med ytterligare 50 procent under 2009. Lögnerna om att ha "besegrat terroristerna" är uppenbara för alla, faktum är att det under 2000, i början av Putins regeringstid, registrerades 135 terrordåd. Under 2009–2010 registrerades 786, vilket motsvarar en sexfaldig ökning.

Explosionerna i Moskvas tunnelbana den 29 mars 2010 visade att Rysslands säkerhetstjänster inte bara är oförmögna att stoppa terrorismen på landsbygden – de kan inte ens sätta stopp för den några meter från sitt eget högkvarter.

Orsakerna till bristande professionalism och allmän hjälplöshet kommer från sättet att prioritera. Högsta prioritet är att säkra Putins och hans närmaste grupps personliga makt. Detta har till exempel lett till återkomsten av politiskt förtryck – titta på den nyetablerade och redan ökända "Avdelning E" för att bekämpa extremism, som används för att spionera på och misskreditera oppositionsledare. En enorm ökning har skett av antalet anställda i tjänsterna, och kravallpolisen Omon används för att skingra oppositionens möten och demonstrationer.

Deras nästa prioritet är att ge skydd för företag, delta i razzior, och engagera sig direkt i kommersiell verksamhet. Det är uppenbart att terroristbekämpning inte alls är någon prioritet, detta trots att kostnaderna i den federala budgeten för säkerhet och brottsbekämpning har ökat mer än tiofalt, från 2,8 miljarder dollar i budgeten år 2000 till 31,3 miljarder dollar 2009. Det totala antalet anställda i specialtjänsterna är nu över två miljoner, dubbelt så många som antalet soldater i det militära. Inte ens under sovjet-tiden fanns någon motsvarighet till detta.

En annan orsak till den slående ökningen av terrorismen i Ryssland är Putins felaktiga Kaukasuspolitik. Denna grundar sig på tanken

att använda lojala och samtidigt korruperade klaner för att styra de kaukasiska republikerna. Resultatet har varit nedslående, minst sagt. De kaukasiska republikerna är i praktiken områden där varken rysk lag eller den ryska författningen gäller, där giriga och korrupta grupperingar har obegränsad makt och deras lojalitet köps med medel från den federala budgeten.

Den ryska budgeten fördelar häpnadsväckande belopp – 4,5 till 6 miljarder dollar per år – till regimer som å ena sidan leder självständiga stater men å andra har visat sig oförmögna att säkerställa säkerheten inom sitt eget territorium eller in mot Ryssland.<sup>14</sup>

Så var står vi idag? Separatisternas mål har i huvudsak förverkligats och islamsk fundamentalism, understödd av hög arbetslöshet, fattigdom, total korruption och fullständig rättslöshet, är på uppgång i Kaukasus. För detta betalar ryssarna under tiden åtskilliga miljarder dollar per år och offerar livet på oskyldiga civila på grund av terrorism.

Norra Kaukasus har blivit Rysslands Palestina. Putin har använt terroristernas handlingar för att stärka sin personliga makt och för att trampa på mänskliga fri- och rättigheter. Händelsen på Dubrovkateatern 2002 användes som en ursäkt för att stänga de

---

<sup>14</sup> Federal finansiering svarar för 86 procent av budgetintäkterna i Ingusjien, nästan 60 i Tjetjenien, cirka 75 i Karachaevo-Cherkesya, 75 i Dagestan, nästan 58 i Kabardinien-Balkarien, 56 i Nordossetien, och 48,5 i Kalmuckien. Källa: Lenta.ru

oberoende tv-kanalerna NTV och TV6. Efter tragedin i skolan i Beslan 2004 avskaffade Putin val av guvernörer och val av enstaka ledamöter till duman. Repressiva lagar stiftades för att göra det svårare för oppositionen.



## Kära nån, vägarna!

Det dåliga tillståndet för våra vägar är en av Rysslands största huvudvärkar. Att byggandet av nya vägar minskade under de feta åren är en ren skandal. Kina har på bara 20 år byggt ett modernt vägnät: 1989 hade Kina endast 147 km motorväg, idag har man 60 000 km.

Vägbyggnadsbranschen i Ryssland är på fallrepet. På det vilda 1990-talet invigdes i genomsnitt 600 mil ny väg per år. Sedan 2003 rör det sig inte om mer än 200–300 mil. Federala motorvägar har haft lägst tillväxt av alla.

Kvaliteten på Rysslands vägar är dessutom fruktansvärt dålig: två tredjedelar av de federala motorvägarna och 76 procent av övriga vägar uppfyller inte den officiella standarden. Av de så kallade federala motorvägarna har 92 procent endast två körfält och över hälften av dem har dålig vägbeläggning och dåligt vägunderlag. Antalet fordon på våra vägar har mer än fördubblats sedan mitten av 1990-talet medan den totala väglängden faktiskt har minskat.

Dåliga vägar är en av de viktigaste faktorerna som bromsar utvecklingen i Ryssland på grund av högre transportkostnader och svårigheten att transportera varor och personer runt om i landet. Vägmyndigheten uppskattar att den otillräckliga utvecklingen av vägnätet årligen kostar nationen 550 till 600 miljarder rubel (1,5 procent av BNP) i förlorade intäkter.<sup>15</sup>

Kina har under de senaste åren lagt i genomsnitt 18 miljarder dollar per år på att modernisera vägsystemet. Ett sådant belopp skulle enkelt kunna avsättas i Rysslands frikostiga budget. Men Putin har föredragit att lägga pengarna på andra saker. Det är knappast förvånande att Kina utvecklas snabbare än dagens Ryssland.

Samtidigt och paradoxalt nog leder de pengar som anslagits till väguppbyggnad inte till något positivt: korruption inom statsförvaltningen innebär att en stor del av pengarna helt enkelt har stulits. Med tanke på aptiten hos vår vägmyndighets byråkrater och deras underleverantörer kommer det aldrig att finnas tillräckligt med pengar i hela Ryssland för att vi någonsin skall få ett tillfredsställande vägsystem.

2009 meddelade myndigheterna att som ett resultat av akuta budgetnedskärningar skulle utgifterna för vägunderhåll, reparationer och utveckling minskas med en fjärdedel, och med en ytter-

---

<sup>15</sup> Se *Centrala begrepp för ett reformerat vägsystem i Ryska federationen*, RosAvtoDor.

ligare nedskärning 2010. Finansiellt är vägbyggandet i ett tillstånd av kollaps.

Tio år är länge nog för att kunna se om en politiker kan lösa ett problem. Det är helt uppenbart att Putin, trots de extra oförutsedda oljeinkomsterna, har misslyckats fullständigt i frågan om Rysslands vägar.

## Den skriande ojämlikhetens land

Total ojämlikhet och de djupaste klyftor i samhället och mellan regionerna kännetecknar Putins Ryssland.

Social ojämlikhet står först och främst bland dessa. Den ekonomiska tillväxten har åtföljts av ökade sociala klyftor. I mitten av 1990-talet var inkomstdifferenskoefficienten 12–13, det vill säga den genomsnittliga inkomsten för den rikaste tiondelen av befolkningen var 12–13 gånger så stor som den fattigaste tiondelens. 2008 var klyftan nära 17, en ökning med över 20 procent.

Ingen större inkomstdifferenskoefficient har någonsin registrerats i Rysslands moderna historia. Skillnader i denna storleksordning kännetecknar inte utvecklade länder, utan är snarare något man ser i tredje världens länder.

Ojämlikheten mellan regionerna har inte heller minskat. Lönestatistik för Ryssland visar att det finns ett tjugotal regioner där den genomsnittliga lönen är lika med eller över medelvärdet för Ryssland som helhet. Förutom Moskva och Sankt Petersburg, handlar det generellt om olje- och gasrika regioner. I resterande

sextioalet regioner är de genomsnittliga lönerna under riksnittet.

Samtidigt har Putins Ryssland slagit alla tidigare rekord för tillväxt i antal miljardärer. 1999–2000 innehöll Forbes internationella lista inte en enda rysk miljardär. 2010 hade tidningen Finans räknat ut att Ryssland hade 62 personer med en förmögenhet på över en miljard dollar. Det är endast i de delar av Ryssland som har tillgång till inkomster från export av råvaror som människor kan ha en levnadsstandard på samma nivå som människor i EU. Resten av landet lever i nivå med människorna i Mexiko.

Vår statiska-monolitiska ekonomi, byggd kring utnyttjandet av vårt lands naturtillgångar, är den främsta orsaken till dessa sociala och regionala klyftor. Mindre företag som inte har naturliga kopplingar till naturresurser i regioner som saknar dessa, kan helt enkelt inte växa tillräckligt på grund av höga hinder som satts upp av tjänstemän och monopolen som de tillhör, på grund av beskattningskriget mot dem, på grund av den stora risken att företag blir stulna från ägarna och på grund av dålig infrastruktur.

Ännu en anledning är resultatet av förändringar i fördelningen av den federala budgeten. Under 2000 var fördelningen ungefär 50/50 mellan centrum och regionerna. Idag är andelen 65/35. Bidrag som tidigare gått till regionerna går numera till löner för statliga tjänstemän.

Regionerna måste öppnas för investeringar, för att utveckla små och medelstora företag, för att engagera allt fler människor i dessa företag. Det är det enda sätt på vilket ett stort antal ryssar någonsin kommer att kunna bli rika. Under Putins tid har dock antalet små företag i Ryssland nästan inte ökat alls. Små företag sysselsätter elva miljoner människor – endast 16 procent av den totala arbetskraften. Bidraget från små företag till landets BNP är ungefär oförändrat, 13–15 procent.

Om vi vill ha ett land med en rättvisare ekonomi och sociala system måste vi först avveckla den kriminella, statliga monopolkapitalismen.

# Pensionssystemets sammanbrott

Ett av de största misslyckandena är röran kring pensionsreformen. När han kom till makten lovade Putin att ge landet ett modernt pensionssystem som skulle garantera de äldre en anständig inkomst och samtidigt inte utgöra en alltför stor börda för budgeten.

Detta hade varit möjligt – om landet gått över till ett fonderat pensionssystem enligt vilket pensionerna inte betalas med bidrag från anställda idag och den allmänna budgeten, utan från ackumulerade avgifter och den avkastning som härrör från investerade medel.

Pensionsreformen har varit en katastrof. Trots de oväntade inkomsterna från oljan har pensionerna legat kvar under nivån för officiellt existensminimum. Systemet håller på att spricka i sömmarna.

2010 nådde underskottet tre procent av BNP. Kostnaderna för pensioner är en av de största utgifterna i Rysslands federala budget idag. En höjning av de sociala avgifterna på företagen innebär

att Ryssland kommer att få bland de högsta lönekostnaderna i världen.

För att ta itu med underskottet i pensionsfonderna diskuterades 2010 möjligheten att höja pensionsåldern. Tanken att öka medellivslängden var något som ignorerades.

Det nuvarande systemet (enligt vilket bidrag från dem som har arbete går till att betala pensioner till dem som är pensionerade) innebär att det helt enkelt är omöjligt med pensioner på en anständig nivå. Detta kan endast uppnås när förhållandet mellan yrkesverksamma och pensionärer uppgår till omkring 3:1. I Ryssland idag är förhållandet 1,7:1 och kommer att sjunka till 1:1 runt 2020–2030 eftersom befolkningen ofrånkomligt åldras.

Situationen skulle kunna räddas genom en snabb och effektiv övergång till ett pensionssparande. Dessa system finns i alla utvecklade länder i väst; i Schweiz uppgår fondens ackumulerade medel till 122 procent av BNP, i Nederländerna till 130, i Storbritannien till över 70. I Ryssland uppgår ackumulerade pensionsfonder till endast två procent av BNP.

Skapandet av ett system för sparande resulterade här i ett totalt misslyckande och drunknade i ett hav av tomma ord och sabotage. Under 2009 ägnade sig myndigheterna åt rena bedrägerier i sina försök att fylla fonden: ett program för statsstöd av pensionssparande tillkännagavs under vilket personer som bidragit med



tusen rubel av lönen till pensionsfonden skulle få ytterligare lika mycket av staten (med ett högsta belopp på 12 000 rubel per år). För den oinvigde lät detta ganska bra.

Dock; hade de tusen rubel som den anställda bidrog med i stället varit insatta på ett bankkonto skulle pengarna ha vuxit dubbelt så mycket som i detta "statliga medfinansieringssystem".<sup>16</sup> De som anslöt sig till systemet förlorade helt enkelt hundratusentals rubel. Pensionsfondens tidigare chef har anklagats för att ha orsakat förluster på mer än 43 miljoner rubel och en rad gripanden på grund av korruptionsanklagelser har gjorts i regionala avdelningar.

---

<sup>16</sup> För en detaljerad beskrivning av bedrägligheten i detta system, se en artikel i *Vedomosti* 11/6 2009.

# Megaprojekt för miljarder

Pensionssystemets underskott, vägarnas förfall och en skriande fattigdom gör att Putins megamiljonprojekt framstår som allt mer obscena: vinter-OS i Sotji 2014, North Stream, South Stream, Altaj-ledningen och Apec-toppmötet 2012 i Vladivostok.

Nikita Chrusjtjov är ihågkommen som kommunistpartiets generalsekreterare som försökte odla majs runt Murmansk, i Sibirien och Fjärran Östern. Detta gav honom smeknamnet "Cornflakes Nick".

Ryssland är ett land med vinter. Det krävs en del letande för att hitta platser i Ryssland som aldrig ser snö eller is. Putin hittade dock en sådan – den subtropiska semesterorten Sotji. Sedan beslutade han att ett vinter-OS skall hållas där. Man undrar vilket smeknamn ryssarna kommer att hitta på åt honom? "Summer-Snow Vlad"?

Dessa olympiska vinterspel kommer att dröja kvar länge i folks minne. Den första euforin då IOK hade valt Sotji för de olympiska spelen ersattes snabbt med allmän bestörtning och stor sorg hos

många av stadens invånare, eftersom stadens existens som semesterort plötsligt blev osäker, liksom ett framtida liv där för tusentals medborgare.

- Utgifterna för de olympiska spelen kommer att överstiga 15 miljarder dollar. Mer än hälften kommer att tas från den federala budgeten. För jämförelsens skull kostade OS i Vancouver två miljarder dollar, spelen i Salt Lake City och Turin ungefär lika mycket. Nästan hälften av den totala kostnaden kommer att gå till byggandet av en motorväg från flygplatsen till Krasnaja Poljana – till en kostnad av 150 miljoner dollar per kilometer!
- De flesta av de olympiska evenemangen kommer att äga rum i låglandet, inte långt från Svarta havet, där sex ispalats med tillhörande infrastruktur skall byggas. Det kräver att över 4 000 personer från 400 småhus och 32 flerbostadshus vräks. Att flytta dessa människor har förvandlats till en mardröm: nya bostäder byggdes för dem i byn Nekrasovka med hjälp av billigt och giftigt byggmaterial i PVC. Kostnaden för dessa nya bostäder var cirka en miljon dollar vardera.
- De olympiska arenorna kommer att ha plats för 200 000 åskådare. Sotjis totala befolkning uppgår till 400 000. Lokalerna kommer aldrig att fyllas igen efter att två veckors OS är avslutade. Sotjis enda arena idag har tio tusen sittplatser och har bara varit fylld två gånger under 40 år.

Putins idé att tre av de sex arenorna avvecklas och flyttas efter spelen löser ingenting. Sotji har ingen tradition av att spela ishockey,

av skridskoåkning eller skidåkning. Som ett resultat av det kommer lokaler som verkligen skulle behövas i centrala Ryssland att stå önskade och oanvända i Sotji, lämnas att sönderfalla eller omvandlas till loppmarknader. Att underhålla ispalats och andra vinterevenemangsarenor på en plats så varm som Sotji kommer att bli mycket dyrt.

- Sotji som stad lider brist på energi. Den kräver för närvarande cirka 300 megawatt. De olympiska arenorna kommer att förbruka upp till 600 megawatt, dubbelt så mycket som staden. Vem skall betala för detta, särskilt när OS är över? Sotjis och Kubanregionens budget kan inte ens täcka kostnaderna för upprätthållandet av dessa arenor. De federala myndigheterna kommer att glömma arenorna så snart spelen är över. Vi kommer med all säkerhet att få bevittna skapandet av ett sant och varaktigt minnesmärke över Putins egensinne och slöseri.
- De olympiska förberedelserna pågår med stor likgiltighet för miljön. Den nya motorvägen dras genom ett unikt naturreservat och kommer att leda till utrotning av vissa unika trädarter och förstörelse av den vänstra stranden av floden Mzymti. Komplex geologi har inneburit svårigheter att bygga tunnlar och att lägga ut själva vägbanan. Nedfallande stenar från bergen har hela tiden försvårat byggandet. Naturen själv kämpar mot detta meningslösa och destruktiva projekt; i december 2009 svepte en storm bort den godshamn som just hade byggts, floden översvämmades och slukade ett antal byggmaskiner.
- Inflödet av gästarbetare, outsägliga mängder med utrustning

och miljontals ton med inkommande material gör situationen ännu värre för stadens redan överbelastade transportsystem, som består av föga annat än en huvudgata längs kusten. Kollapsen för transportsystemet, trängsel och dålig ekologi håller semesterfirare borta från Sotji, berövar staden dess enda inkomstkälla och möjligheten för folk från andra delar av Ryssland att tillbringa sommaren på en av de populäraste semesterorterna.

Myndigheterna föredrar att tuga när frågan kommer upp om vad som händer med arenorna i efterhand, vad som skall göras för de människor som vräcks och varför miljön och Rysslands sista sommarsemesterort förstörs för de olympiska spelens skull. Men det kommer en dag när man måste svara på vad som gjordes.

## Ledningar som svarta hål

Under mer än tio års styre har Putin försökt få oss att tro att bygandet av gränsöverskridande rörledningar är en fråga av strategisk och geopolitisk betydelse. Den officiella propagandan vill få det till att de nya ledningarna kommer att göra Ryssland ännu mäktigare och Europa och Kina än mer beroende av våra kolväten.

Men alla tre gasledningarna – North Stream, South Stream, Altaj – är synnerligen äventyrliga projekt. Först och främst därför att Gazproms produktion har stagnerat de senaste åtta åren (2001–2008) vid 540–550 miljarder kubikmeter per år och faktiskt föll kraftigt 2009 till under 500 miljarder kbm.

Det enda stora nya gasfältet är Zapolyarnoe. Gamla gasfält når snart slutet av sin livslängd. Förseningar fördröjer öppnandet av nya. Inte nog med pengar investeras för att något konkret skall hända i närtid.

Situationen är därför den att gasledningar byggs även när det inte finns någon gas att fylla dem med, vare sig nu eller inom över-

skådlig tid. Det är fullt möjligt att delar av ledningarna kommer att lämnas att rosta, till en kostnad motsvarande miljarder dollar, tomma på gas, utan att man får någon avkastning på de pengar som investerats.

Ett annat problem är att Gazprom har ekonomiska svårigheter. En ineffektiv företagsledning kombinerat med Putins inkompetenta inblandning i företagets verksamhet har lett till att företaget nu har en omfattande skuldsättning på omkring 50 miljarder dollar, motsvarande ett års omsättning. Att avsätta medel till onödiga gasledning förvärrar bara Gazproms ekonomiska tillstånd ytterligare.

Att dra gasledningen förbi Vitryssland är inte bara extremt dyrt utan helt meningslöst. Gazprom äger redan hälften av Vitrysslands gastransportsystem och därför är den politiska risken relativt liten i samband med transitering av gasen.

Gastransportprojekt innebär enorma kostnadsrisker. Altaj-ledningen till Kina är ett särskilt tydligt exempel. Kineserna har aldrig betalat europeiska priser för sin gas. Konkurrenskraften i den kinesiska ekonomin härrör inte bara från billig arbetskraft utan också från billig energi, huvudsakligen från kol. Att Kina skulle betala mer än 200 dollar per tusen kbm är helt enkelt inte trovärdigt. Men på denna prisnivå kommer Altaj-ledningen aldrig att bli lönsam.<sup>17</sup>

---

<sup>17</sup> Gazprom har brist på gas och måste köpa den från Turkmenistan för 250–300 dollar per tusen kbm.

Att transportera gas till Europa innebär också ekonomiska risker. Tre av dessa är särskilt viktiga:

- 1) I Europa handlas mer och mer gas på spotmarknaden, till priser som är avsevärt lägre än Gazproms långsiktiga kontrakt. Om Gazprom försöker insistera på långa kontrakt till höga priser riskerar man att förlora den europeiska marknaden.
- 2) Billig skiffergas, som nu produceras i USA, har drivit ner priset på gas kraftigt där och förr eller senare kommer samma sak att hända i Europa. Stora fyndigheter av skiffergas i Polen innebär att gaspriserna oundvikligen kommer att sjunka i Europa.
- 3) Gaskonsumtionen är på väg ner på grund av att nya energibesparande tekniker successivt introduceras.

I den situationen föreslår Putin att 50 miljarder dollar investeras i gasledningar, trots att det inte finns tillräckligt med gas till dem. För det andra löses inte problemet med transitering genom grannländer. För det tredje förvärras Gazproms redan allvarliga ekonomiska problem. För det fjärde är det långt ifrån troligt att investeringarna blir lönsamma.



## Varför ett så dyrt toppmöte?

Ett möte mellan Apec-länderna är planerat i Vladivostok 2012. Att ett prestigefyllt evenemang av detta slag bör äga rum i Ryssland kan förefalla vara en bra sak. Om det inte fanns ett "men" ...

Enligt finansministeriet har kostnaderna för att förbereda detta toppmöte nått astronomiska 284 miljarder rubel, varav 202 miljarder kommer att betalas via den federala budgeten. Resten av pengarna kommer från Primorje-regionen där Vladivostok är huvudstad, samt från privata investerare.

Budgeten för detta toppmöte är större än Rysslands årliga utgifter för vägar. Den är också fyra gånger större än Primorje-regionens årliga budget.

Hur kommer det sig att ett toppmöte kan kosta nästan tio miljarder dollar eller fem gånger så mycket som OS i Vancouver? Svaret är att Putin har bestämt att toppmötet skall hållas på Russky Island, som helt saknar infrastruktur. Man behöver därmed bygga broar, kraftverk, hotell med mera. Detta gör man när Vladivostok självt skulle behöva en uppgradering av en förfallen

infrastruktur, dåliga vägar, dåligt fungerande vatten- och avloppssystem, nedslitna bostäder.

Två broar till ön kommer att byggas över Zolotoi Rog-bukten och Vostochny Bosfor-sundet. Bara dessa kommer att kosta över två miljarder dollar trots att de sammanlagt inte blir mer än tre kilometer långa.

Det kommande toppmötet har dessutom blivit ett stort problem för medborgarna i Vladivostok och för regionen som helhet. De regionala myndigheterna har varit tvungna att skära ner på sociala program, löneökningar för lärare, skolmåltider, bostadsprojekt för unga familjer och annat för att finansiera den dyra satsningen. Det är uppenbart för alla att de som vinner mest på projekt som dessa är byråkratin och de affärsmän som är inblandade och som får en chans att vinna feta statliga kontrakt. Det finns inget annat skäl till att stora byggprojekt för regeringen alltid medför stratosfäriska priser.

De projekt som beskrivs ovan kommer att kosta ungefär 75 miljarder dollar. Men det finns fler, till exempel en hastigt byggd oljeledning från västra Sibirien till Stilla havet för miljarder. På bara några månader drabbades den av tre olyckor och har läckt hundratal ton olja. Projektet kommer aldrig att betala sig och skadorna på miljön är oöverskådliga.

Den omdiskuterade vetenskapsstaden Skolkovo är ännu en affär.

Det är en lantlig plats som föredras av oligarker som äger mark där. Fastighetspriserna börjar på 15 000 dollar per kvadratmeter. Hur många ingenjörer, programmerare och IT-chefer kommer att ha råd att leva och bo i Rysslands dyraste fastigheter? Hur många små och medelstora företag?

## Vad Medvedev har åstadkommit

Vi har ofta fått frågan varför vi skriver om resultatet av Putins styre och inte säger något om vad Medvedev har åstadkommit under sina år som president. Det finns tre saker att nämna:

*1. Konstitutionen ändrades för att öka presidentens mandatperiod från fyra till sex år*

Eftersom våra presidenter brukar klara att få två mandatperioder i Kreml betyder detta att vi kan förvänta oss tolv års styre av en och samma person. Detta kommer naturligtvis att leda till ökad korruption och ytterligare stagnation.

*2. Erkännandet av Sydossetiens och Abchaziens självständighet*

Detta var ett stort misstag, eftersom det sporrar separatistiska känslor inom Ryssland, till nackdel för landets enhet. Man kan inte annat än slås av det faktum att antalet terroristdåd steg kraftigt efter erkännandet – 50 procent fler sådana registrerades under 2009 jämfört med året innan. Våra inhemska separatister inspirerades; om abchazierna och osseterna får en sådan behandling, varför skulle inte fler också få det?

### 3. Gasen och överenskommelsen kring Svartahavsflottan

Enligt denna överenskommelse kommer Ryssland att betala den frikostiga summan av fyra miljarder dollar per år för att hyra marinbasen i Sevastopol av Ukraina, som får betalt genom billigare gas. Det är inte Gazprom som förlorar på detta utan den ryska statsbudgeten; monopolisten Gazprom kompenseras genom att befrias från exportskatt på leveranserna. Det motsvarar en förlust på 40 miljarder dollar för den ryska statskassan över tio år och kommer ofelbart att leda till högre skatter för vanliga ryssar, medan gaspriserna sjunker i Ukraina.

Det skall inte förnekas att vissa kosmetiska förändringar gjordes bland höjdarna i det federala fängsvårdsväsendet sedan Sergej Magnitsky avlidit i fängsligt förvar.<sup>18</sup> Vissa generaler i försvarsministeriet och inrikesministeriet sparkades. Sammantaget kan dessa förändringar inte anses vara av särskilt stor betydelse.

Mannen vars jobb det är att försvara konstitutionen har inte på något sätt återupprättat de medborgerliga och politiska rättigheter som Putin avskaffade. Politisk opposition i Ryssland har reducerats till noll. Censuren är mer än hård. Valen har blivit en fars. Medvedevs pladderande om modernisering och innovation eller om att skapa ett andra Silicon Valley i Skolkovo är helt verklighetsfrämmande.

---

<sup>18</sup> En advokat som hade börjat undersöka en stor myndighetsskandal. (övers anm).

# Slutsatser

Tio år av Putinstyre har medfört att:

1. Korruptionen är på en katastrofal nivå. Rysslands siffror är jämförbara med de värsta afrikanska länderna och landet ligger på plats 146 i Transparency Internationals ranking.
2. Ryssland förlorar cirka 500 000 medborgare varje år som en följd av befolkningens alltför låga medellivslängd och dess superdödlighet, som beror på alkoholism och dålig hälsa.
3. Beroendet av råvaror har ökat. 2000 utgjorde de 44 procent av exporten. Tio år senare står råvaror för 65 procent av den totala exporten.
4. Vägnätet faller sönder. Omfattande korruption inom vägbyggnadsbranschen har under det senaste decenniet resulterat i en minskning med 50 procent vad gäller nya vägar som tas i drift.
5. Terrorådalen har sexdubblats. Beroendet av Kaukasus korrumpade klaner har i alla avseenden lett till en total förlust av kontrollen över de norra kaukasiska republikerna, medan de federala myndigheterna samtidigt subventionerar dessa klaner med fem–sex miljarder dollar om året.
6. De sociala klyftorna inom landet har ökat. Antalet miljardärer

- i landet fördubblades under krisåret 2009, ett år då 18,5 miljoner medborgare kom att leva under fattigdomsgränsen, arbetslösheten var nio procent och de offentliganställdas löner frystes.
7. Tvivelaktiga affärsprojekt i mångmiljardklassen dras igång trots ett stort statligt budgetunderskott och skriande fattigdom.
  8. Pensionssystemet är bankrutt. Dess underskott är nu mer än tusen miljarder rubel. Med en åldrande befolkning och en minskning av antalet sysselsatta är framtidsutsikterna extremt dåliga.

Denna rapport har inte tagit upp flera andra minst lika viktiga frågor: brottslighet, bostäder till överkomliga priser, tillståndet för de väpnade styrkorna, miljön. Situationen inom dessa områden är också bedrövlig.

Svaret på frågan "Vad betyder putinism?" är tydligt. Det innebär korruption, censur, råvaruberöende, social ojämlikhet och avfolkning av landet. "Avputinisering" är Rysslands enda väg ur denna återvändsgränd.

# Efterord

*Av Mats Johansson*

I Moskva greps på nyårsafton 2009 en demonstrant utklädd till Fader Frost, den ryska jultomten. Hans brott var att ha demonstrerat för rätten att demonstrera.

Nyårsafton 2010 greps en annan demonstrant, oppositionsledaren Boris Nemtsov, tillsammans med något hundratal demonstranter som krävde politisk frihet. Nemtsov dömdes till fängelse, en dom som inte rapporterades i de stora tv-kanalerna.

Gripandet lär inte vara det sista. Nemtsov lyckades hyggligt i borgmästarvalet 2009 i Sotji och är en av ledarna för ett nytt demokratiskt parti inför dumavalet i november och presidentvalet våren 2012. Tillsammans med tidigare tunga politiker som Michail Kasjanov och Vladimir Rysjkov kan Nemtsov där samla en tidigare splittrad opposition, om Vladimir Putin tillåter sådan på väg till sin kröning som tsar inför vinter-OS 2014.

Materiellt underlag för en oppositionspolitik de närmaste åren saknas inte. I en rapport med miljonupplaga, *Tio år med Putin*, uppdaterar Nemtsov och Vladimir Milov bilden av förfall. Efter



utgivningen i somras har försök att stoppa skriften genom beslag av hundratusentals exemplar misslyckats.

Det långa talets korta mening är att föga hänt de senaste åren, mer än gradvisa försämringar. Fler miljonärer i den nya eliten har berikat sig, men Dmitrij Medvedevs mellanspel har inte förbättrat läget för rättsstaten, trots uttalade ambitioner. Domen i skådeprocessen mot företagsledaren Michail Chodorkovskij i december 2010 var en bekräftelse av att reformer uteblivit.

Det gäller inte minst rättighetsläget i norra Kaukasus. Europarådet slog i en rapport sommaren 2010 fast att laglöst land råder. Kreml har inte visat någon vilja att följa rådsresolution 1738 som kräver att regimen ingriper mot säkerhetsstyrkornas brottsliga framfart. I ett brev nyligen till rådets parlamentariska församling skriver en rad ryska MR-organisationer, Civil Rights Defenders, Human Rights Watch och Amnesty International att trots att den ryska delegationen stödde resolutionen har ett halvår gått utan uppföljning i Tjetjenien, Dagestan och Ingsjien. Putin behandlar sådana krav med samma seriositet som Europadomstolens över hundratalet domar för övergrepp, med mer än 20 000 anmälda fall väntande.

Bristande lagskydd har även Europaparlamentet tagit upp under hösten 2010 i en resolution gällande fallet Oleg Orlov, den nu åtalade Sacharovpristagaren som i likhet med den 2009 mördade kollegan Natalia Estemirova vid MR-institutet Memorial förföljts av myndigheterna som skulle ha skyddat dem. Det är konsekven-

sen för ryska oppositionella som inte tagit varning av de hot som uttalades i samband med symbolmordet på journalisten Anna Politkovskaja 2006.

Attackerna på journalister fortsätter, trots presidentens löften om att skyldiga skall straffas. Man kan tycka att utrymmet för kritisk journalistik nu är så begränsat att den i praktiken inte längre utgör något hot mot vare sig eliterna kring Putin eller korrruptionen. Men senast i november 2010 misshandlades den av myndigheterna svartlistade Oleg Kasjin vid tidningen Kommersant så att han föll i koma. Liksom kollegan Michail Beketov, som efter misshandel hamnade i rullstol med förlorad talförmåga, har han skrivit kritiskt om det Putinstödda motorvägsbygget i Chimki utanför Moskva. Mot bakgrund av fall som dessa är det symptomatiskt att Emma Pamfilova, ordförande i Medvedevs människorättsråd, lämnade den posten 2010.

Repressionen har dock inte hindrat att viss kritik hörts kring nyår från affärskretsar som hävdar att den negativa bilden av Putins regim i väst försvårar affärerna. Även avslöjanden av omfattande förskingring och korrupktion inom det militära etablissemang har släppts fram. Men här finns andra förtecken, en maktkamp mellan reformister och privilegiebevarare i de väpnade styrkorna – upprustningen skapar ökad dragkamp om pengarna.

En sak är enligt militära bedömare dock helt säker: Det kommer att finnas tillräckligt med pengar att köpa vapen från väst, vilket

senast illustreras av franska affärer. Enligt den nationella säkerhetsdoktrinen från 2009 motiveras den fortsatta upprustningen med hotet från utlandet mot Rysslands naturresurser, helt i linje med Putindoktrinen om råvarornas betydelse.

Säkerhetsläget oroar dem i väst som ser försvagningen av den transatlantiska länken i ljuset av militärapparatens expansion. 2009 publicerade en grupp centraleuropeiska ledare med Vaclav Havel och Lech Walesa i spetsen ett öppet brev till president Obama, där man uttrycker oro över den amerikanska politiken gentemot Europa. Tjugo år efter det kalla kriget förefaller USA tro att stabilitet och välstånd i Europa skulle vara för evigt, vilket enligt brevskrivarna är en förhastad slutsats:

*Allt står inte väl till vare sig i vår region eller i det transatlantiska partnerskapet. Central- och östra Europa står vid ett vägskäl och idag råder en växande känsla av nervositet i regionen... Många länder blev djupt störda av att se Atlantalliansen stå vid sidan när Ryssland [i Georgien 2008] förbröt sig mot huvudprinciperna från Helsingforsavtalet, Parisstadgan och den territoriella integriteten hos ett land som är medlem av Natos partnerskap...*

I östra Europa hyser man inga tvivel över hotet:

*Ryssland är tillbaka som en revisionistisk stormakt med en agenda från 1800-talet men taktik och metoder för det tjugoförsta århundradet. På global nivå verkar Ryssland i de flesta frågor för status*

*quo, men regionalt och gentemot våra länder agerar man revisionistiskt. Man ifrågasätter våra egna historiska erfarenheter och utnyttjar en privilegierad ställning för att diktera våra säkerhetsval.*

Bland konkreta åtgärder inom Nato för att förverkliga solidaritetsåtagandena enligt artikel 5 nämner brevskrivarna förberedelseplanering inför kommande kriser och att man talar med en röst gentemot Moskva. Vidare måste USA bidra till att bryta EU:s beroende av rysk gas och olja.

En mer svensk vinkel på det säkerhetspolitiska läget ges i studien *Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv* från Totalförsvarets forskningsinstitut (2009, red: Jan Leijonhielm). Där klargörs att Rysslands militära förmåga har ökat. Utvecklingen präglas av militärt strukturellt tänkande och en överdimensionerad militär sektor. Vapenindustrin har förstärkt sin position som ledande exportör och flera vapentyper är nu lika bra som eller bättre än västs. Ökat missnöje i landet leder till ökad repression och det saknas lagstiftande motvikt till den exekutiva makten. Stödet till landsmän utomlands är ett påtryckningsmedel som hotar Baltikum. Ekonomin är till stora delar oreformerad.

FOI-bilden har inte jävats av utvecklingen under 2010. Nedskärningar i statsbudgeten har visserligen även drabbat militärapparaten, men kärnan i upprustningsprogrammet består. För en stat med supermaktsambitioner är det en rimlig prioritering: kanoner, skådespel och bröd, i den ordningen.

De 1 400 strategiska företagen i det militärindustriella komplexet prioriteras. Det är förståeligt; de finns över hela Ryssland och sysselsätter 1,5 miljoner människor, mer än hela försvaret i sig. Programmet för storskaliga övningar utökas, så att världen skall se den nya kapaciteten, som skedde i vårt närområde med "Zapad" och "Ladoga" 2009.

När det gäller synen på kärnvapenanvändning har säkerhetsrådets sekreterare Nikolaj Patrusjev, tidigare chef för säkerhetstjänsten FSB, klargjort att meningen med dessa vapen är att de skall användas: "If there are weapons of mass destruction, then one needs to be ready to use them."<sup>19</sup>

President Medvedev kommenterade uttalandet avdramatiserande med att det inte skulle påverka nedrustningsförhandlingarna med USA. Där tycks han ha fått rätt; ett USA försvagat av ekonomisk kris, krigströtthet och stark politisk polarisering under president Obama har till synes utan kostnad för Ryssland bjudit på kärnvapenreduktion och diplomatisk värme ("reset"), trots avslöjandet av den ryska spionringen i USA 2010.

Flera nya FOI-studier har fördjupat de nära framtidsperspektiven. Bo Ljung, Tomas Malmlöf och Karlis Neretnieks skriver i *Baltisk säkerhet: handlingsfrihet och försvarbarhet* om det ansvar som vilar

---

<sup>19</sup> [http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article\\_id=18109&topicID=57](http://www.worldsecuritynetwork.com/showArticle3.cfm?article_id=18109&topicID=57)

på grannar och euroatlantiska institutioner för att ländernas säkerhetspolitiska frihet inte skall påverkas av ryska påtryckningar och intrång i den ekonomiska sfären. Natos trovärdighet förutsätter förmåga att bryta en eskalering i en krissituation i detta område, medan otillräckligt stöd skulle innebära att större krav ställs på Sverige och Finland.

Till obalansen mellan rysk upprustning och växande osäkerhet om Natos förmåga skall läggas den ekonomiska sfärens ryska infiltration. Tomas Malmlöfs omfattande kartläggning *Ryskt ekonomiskt inflytande i de baltiska staterna* låter ingen förbli okunnig om färdriktning och konsekvenser. Det som i andra sammanhang av apologeter i den svenska debatten brukar avfärdas som "ryssskräck" får här tyngden av fakta och analys från en myndighet som ger beslutsunderlag för regeringen och berörda säkerhetsorgan.

Utgångspunkten för studien är att Ryssland har återupptagit "tidigare gällande stormaktsanspråk" och när det gäller de baltiska staterna "finns ett kontinuerligt och pågående ryskt ifrågasättande av deras statsrättsliga legitimitet". Byggandet av en rysk inflytelsesfär sker utan hänsyn till andra staters legitima säkerhetsbehov. Ett vapen är ryska företags agerande i utlandet som styrs "inte enbart av ekonomisk rationalitet utan även av frivilliga eller påtvingade hänsyn till Rysslands övergripande utrikespolitiska mål ... Syftet är att skapa asymmetriska ekonomiska relationer vilka kan användas till att utöva påtryckningar."

Så tecknas bilden av en kompletterande rysk doktrin med ekonomisk inriktning: *If you can't beat them, buy them*. Denna form av nyimperialism fokuseras, som envar med kunskap om Gazproms gasledningsprojekt kan konstatera, till energisektorn, men enligt FOI är även "allt större banker med ryskt ägarkapital en källa till fortsatt oro". Förgreningarna blir allt svårare att följa, men studiens detaljrikedom är tillräcklig för att teckna bilden av ett ogenomskinligt maktsystem avsett att dölja pengars väg till självberikande, manipulation och köpta intressen.

Målet är att återskapa en rysk buffertzona riktad mot USA och de euroatlantiska institutionerna, vilket har direkt bäring även på Sverige. Som det heter i studien:

*En svagare transatlantisk länk i Östersjöregionen ligger inte i Sveriges intresse. En ökad rysk närvaro kan även påverka Sveriges möjligheter att samarbeta med de baltiska staterna inom EU-ramen. Därmed riskerar en viktig del av EU-samarbetets nordliga dimension att gå förlorad.*

Mot den bakgrunden ter sig Estlands inträde i EMU vid nyår realpolitiskt framsynt. Euron har förvisso allvarliga problem men är säkerhetspolitiskt att föredra framför rubeln.

*Denna text publicerades i Dagens Nyheters kulturdela 9/2 2011, avdelningen Helsidan.*